2026-03-17

Program

Program för kommersiell service – Bräcke kommun 2026-2031

Fastställt av: Ange namn/instans

Datum: 2026-03-17

Diarienr: KSK 2026/218-14

För revidering ansvarar: Samhällsbyggnadsavdelningen

För eventuell uppföljning ansvarar: Samhällsbyggnadsavdelningen

Dokumentet gäller för: Bräcke kommun

Dokumentet gäller till och med: 2031-12-31

Bräcke kommun

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Innehållsförteckning

Inledning, bakgrund och begrepp 3
Regionala serviceprogrammet 3
Begrepp 3
Offentlig service 3
Kommersiell service 4
Tillväxtverkets definitioner kopplade till offentlig och kommersiell service 4
EU:s långsiktiga vision för landsbygdsområden 4
Resiliens kopplat till kommersiell service 5
Bräcke kommun - nuläge 7
Fakta om kommunen 7
Befolkning 7
Näringsliv 7
Väg och järnväg 7
Kommersiell service 8
Dagligvaror 8
Apotek och apoteksombud 9
Post och postombud 9
Drivmedel 9
Grundläggande betaltjänster 9
Bräcke kommuns serviceprogram 10
Syfte 10
Avgränsning 10
Mål 10
Serviceområden 11
Prioriterade områden och insatser 12
Insatsområde 1: Stärka tillgängligheten till kommersiell service för medborgare 12
Insatsområde 2: Stärka förutsättningarna för servicegivare med stöd och rådgivning 12
Insatsområde 3: Stärka samordningen mellan offentliga intressenter 12
Uppföljning / utvärdering 13

Inledning, bakgrund och begrepp

Service, både kommersiell och offentlig, behövs för att skapa miljöer där det är attraktivt att bo, arbeta och driva företag. Service är basen för att en plats ska fungera. Platser för kommersiell service är inte enbart viktiga för att tillgodose tillgängligheten till vissa varor och tjänster utan fyller ofta även viktiga sociala funktioner som mötesplatser.

Den lokala serviceplanen är ett verktyg för att öka engagemang, förståelse och kunskap kring service som en del av kommunens arbete med hållbar näringslivs- och landsbygdsutveckling. Kommersiell service är en fråga som många aktörer har olika grad av rådighet över men som ingen enskild aktör har ett samlat ansvar för. Serviceprogrammet ska ge en samlad bild av hur flera aktörer kan samverka för att bidra till programmets mål. Den ska även vara ett verktyg för att öka handlingsberedskapen i servicefrågor och vara handledande i stödinsatser.

Regionala serviceprogrammet

Regionalt serviceprogram 2023-2030 fastställdes i maj 2023 av regionala utvecklingsnämnden och syftar till att ge god tillgång till kommersiell service i olika typer av landsbygder samt att stärka samordningen av ekonomiska stöd och insatser som Region Jämtland Härjedalen, Länsstyrelsen Jämtlands län och Tillväxtverket beslutar om.

Det regionala serviceprogrammet beskriver:
1. förhållanden på landsbygderna för regional serviceutveckling.
2. övergripande strategier, prioriterade insatsområden.
3. förhållanden gällande service i länet.

Prioriterade insatsområden:
- Stärka tillgängligheten till kommersiell service för medborgare
- Stärka förutsättningarna för servicegivare med stöd & rådgivning
- Stärka samordningen mellan offentliga intressenter

Målet är att uppnå en god servicenivå i regionen.

Kopplat till serviceprogrammet finns även en årlig handlingsplan som mer konkret arbetar gentemot insatsområdena.

Begrepp

Offentlig service

Offentlig service delas in i statlig, regional och kommunal service. Den *statliga servicen* är bland annat tillgång till polis, försäkringskassa, arbetsförmedling samt andra statliga myndigheter och verk. *Regional service* är bland annat sjukvård, regionala stöd för näringslivet, infrastruktur, social välfärd, länskultur, kollektivtrafik och regional utveckling. Den *kommunala servicen* är till exempel tillgång till barnomsorg, förskola och skola, äldreomsorg, bibliotek, beredskapsplanering, räddningstjänst, bostads-, bygg- och fastighetsärenden, planärenden, vatten och avlopp, avfall och återvinning, miljö och hälsoskyddsärenden, energiförsörjning, bredband samt service till näringsliv och kultur- och fritidsverksamhet.

Kommersiell service

Med kommersiell service avses i detta dokument; dagligvaror, drivmedel, postombud, apoteksombud och grundläggande betaltjänster (kontantuttag, dagkasseinsättning, betalningsförmedling).

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Tillväxtverkets definitioner kopplade till offentlig och kommersiell service

Enligt Förordning (2024:1243) om stöd för att främja tillgången till grundläggande kommersiell service. Stöd kan lämnas för att försörjning av dagligvaror och drivmedel i glesbygd och landsbygd ska kunna upprätthållas, på ett sätt som är tillfredsställande under de geografiska och befolkningsmässiga förhållanden som råder. Tillväxtverkets definitioner är följande:

- **Glesbygd**: stora sammanhängande områden med gles bebyggelse och långa avstånd till större orter, sysselsättning och service
- **Landsbygd**: områden med liknande förhållanden som i glesbygd men med kortare avstånd till större orter och service
- **Centralort**: kommunens huvudort
- **Tätort**: en ort med minst 200 invånare i samlad bebyggelse med normalt högst 200 m mellan husen (SCB)

EU:s långsiktiga vision för landsbygdsområden

2021 la EU fram en långsiktig vision för gemenskapens landsbygdsområden; starka, resilienta och livskraftiga landsbygdsområden med god konnektivitet 2040.[1]

Året därpå, 2022, tog man fram en handlingsplan, som en del av en Landsbygdspakt. Alla intresserade myndigheter och organisationer uppmanades gå med i, och jobba i linje med målen. Handlingsplanen syftar till att föra samman olika politikområden i EU för att uppfylla visionen.

Handlingsplanens fyra åtgärdsområden

- **Starkare** landsbygdsområde; innovativa lösningar för att tillhandahålla tjänster som på bästa sätt utnyttjar möjligheterna med digitala verktyg och blir ett viktigt incitament för social innovation.
- **Sammanlänkade** landsbygdsområden; satsningar på kollektivtrafiken, transportförbindelser och digital infrastruktur gör landsbygdsområdena i EU mer sammanlänkade.
- **Resilienta** landsbygdsområden; omställningen bör vara rättvis och ta hänsyn till behoven hos alla i landsbygdsområden, även missgynnade grupper, så att landsbygdsområdena blir mer socialt resilienta. Det kräver att man utnyttjar alla de begåvningar och all den mångfald som finns i vårt samhälle.
- **Välmående** landsbygdsområden; Diversifieringen av den ekonomiska verksamheten bör bygga på hållbara lokala ekonomiska strategier, bland annat åtgärder som gör områden attraktiva för företag och ökar den digitala kompetensen. Den kräver också att lokalsamhällen får tillgång till digital utbildning och hybridutbildning för att främja ny kompetens och företagaranda.[2]

Resiliens kopplat till kommersiell service

---

[1] Rural vision - Start (europa.eu), 2023-08-05
[2] Rural vision - Handlingsplan (europa.eu), 2023-08-25

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Resiliens är ett systems förmåga att stå emot och klara av en förändring, samt återhämta sig och vidareutvecklas. Begreppet är ett sätt att definiera ett hållbart system.

Ett resilient system har åtta egenskaper;

- **Mångfald** handlar om variation (hur många sorter), balans (hur många av varje sort), och olikhet (hur olika sorterna är från varandra).
- **Överlapp** i viktiga funktioner, i samhället eller ett ekosystem, innebär att någon annan kan kompensera ifall en skulle försvinna. Det ger en försäkring. Överlapp och mångfald samspelar med varandra.
- **Självtillit** betyder att det finns undergrupper som är tätt sammankopplade och har lösare kopplingar till andra undergrupper. Om ett system är för tätt sammankopplat överförs chocker snabbt genom systemet. Om det istället inte finns några kopplingar till omvärlden kan det inte få stöd utifrån vid kriser och missar viktig information.
- **Långsamma variabler** är de saker som förändras långsamt i naturen och i samhället, t.ex. jordsammansättning eller sociala värderingar, normer och rättssystem. Just för att de förändras långsamt glömmer vi lätt bort dem.
- **Återkoppling** är när en förändring i en del av systemet antingen förstärker eller dämpar förändring i en annan del av systemet. Förändringar i återkopplingar och långsamma variabler är viktiga att övervaka, eftersom de kan leda till oväntade tröskeleffekter. Ett system som reagerar snabbare på förändringar är mer resilient.
- **Innovationsförmåga, deltagande och lärande** behövs för att hantera att världen hela tiden förändras – vi behöver förändra oss för att inte bli förändrade. Inkluderande processer med ett brett deltagande främjar innovation och kollektiv intelligens.
- **Social-ekologisk minne** är minnet om hur människor har gjort tidigare och hur man har hanterat och anpassat sig till förändringar. Om den här kunskapen hålls levande är den en viktig källa till resiliens vid kriser.
- **Buffring och reserver** gör oss mindre sårbara för störningar. En buffert är något som skyddar, motverkar, eller utjämnar en oönskad förändring. En typ av buffert kan vara att en viktig funktion är överdimensionerad för att förhindra att en kritisk tröskel passeras. Tillgång till viktiga resurser, både sociala, ekonomiska och naturliga, kan också hjälpa oss att återhämta oss efter en störning.

I en kommun med hög resiliens inom kommersiell service ingår tätorter och omkringliggande byar i ett sammanhållet serviceområde där olika funktioner kompletterar och förstärker varandra.

Nedan följer ett exempel på hur en sådan kommun kan fungera:
Den lokala handeln utgör en central nod genom att tillhandahålla dagligvaror, fungera som post- och apoteksombud samt erbjuda möjlighet till kontantuttag i kassan. Detta kompletteras av bemannad mack men även obemannad drivmedelsstation finns, samtidigt som lantbrukare verksamma i kommunen i många fall har egna tankar för drivmedel. Vid leveransstörningar hos butikskedjan i centralorten kan lanthandeln i någon av byarna snabbt ställa om och öka sina inköp från en mindre regional grossist som det finns etablerade och långsiktiga relationer med. Genom initiativ från handlarna själva, alternativt via ideella nätverk för hemleverans, kan mat och medicin distribueras till äldre och mer sårbara grupper i området. Offentliga aktörer följer kontinuerligt utvecklingen av tillgången till kommersiell service och har beredskap att stödja viktiga funktioner om de hotas, samtidigt som olika sätt att hantera kontanter upprätthålls för att säkerställa tillgänglighet för alla invånare.

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Bräcke kommun - nuläge

Fakta om kommunen

Befolkning

I Bräcke kommun bor knappt 6000 personer[3]. 2023 bodde 52 %[4] av kommunens befolkning i någon av kommunens tätorter, det vill säga en ort med mer än 200 invånare.[5] Kommunen är stor till ytan med sina strax över 3784 kvadratkilometer inklusive vatten.

Befolkningen är spridd över hela kommunens yta. En majoritet av kommunens befolkning bor längs med E14 / Mittbanan. I det stråket ligger bland annat tre av kommunens tätorter; Bräcke, Gällö och Pilgrimstad. I resten av kommunen är befolkningen spridd, och med funktionella samband till andra kommuner både vad gäller service och arbete.

Näringsliv

Bräcke kommun präglas av en stark företagaranda med många ensamföretagare, samt små och medelstora företag, 94,8 % har färre än fem anställda. Det finns 1 189 företag i kommunen, av dessa är 601 aktiva företag, fördelade på 233 aktiebolag, 13 handels- eller kommanditbolag och 355 enskilda firmor, samt några övriga företagsformer. Företagen är utspridda över hela kommunen och tillsammans sysselsätter de privata företagen cirka 1 085 personer. Företagen är en viktig motor i samhällsutvecklingen och bidrar till välfärdssystemet, exempelvis vård, skola och omsorg, genom skatter, arbetstillfällen och lokal service.[6]

Väg och järnväg

E14 och Mittbanan är en stark pulsåder för Bräcke kommun. Men även övrig väg och järnvägs-infrastruktur har betydande roll. Både för att kommunens medborgare ska kunna bo och verka i hela Bräcke kommun, och för att varor och tjänster ska kunna transporteras inom regionen. Väg och järnvägsinfrastrukturen inverkar på kommunens attraktionskraft för inflyttare och företagsetableringar, både nationellt och internationellt. Bräcke kommun har en stor möjlighet för fossilfria transporter tack vare Mittbanan, men även genom Stambanan genom övre Norrland som har ändstation i Bräcke (och Luleå). Det betyder att som längst är det ca 5 mil avstånd till järnväg från alla hörn av Bräcke kommun.

I dagsläget är det en utmaning att öka tillgången till hållbara transporter i Bräcke kommun. Stambanan genom övre Norrland trafikeras inte av persontrafik, och gles kollektivtrafik gör egen bil till en förutsättning för boende i de glesare delarna. Jämtlands län har även sämst vägstandard i Sverige på grund av låg nationell tilldelning av medel till väg och

---

[3] Februari 2026
[4] Kolada.se, januari 2025
[5] SCB 2023
[6] SCB 2024

järnvägsinfrastruktur. Enligt Transportföretagen riskerar ”*nästan 40 procent av vägarna i Jämtland vara i mycket dåligt tillstånd*” till 2032 om inte medel tillförs.[7]

Bräcke kommun ansvarar för totalt 46 kilometer av vägnätet inom kommunens gränser. Utöver detta är Trafikverket väghållare för de statliga vägarna, exempelvis E14, 711 och 323. En betydande del av vägnätet i Bräcke kommun utgörs dock av enskilda vägar, vilka vanligtvis sköts av lokala samfällighetsföreningar.

Kommersiell service

Dagligvaror

I Bräcke kommun finns 5 butiker med fullsortiment, varav 4 ligger i de tre tätorterna Bräcke, Gällö och Kälarne. Utanför tätorterna finns 1 butik med fullsortiment. Sedan 2020 har en butik med fullsortiment utanför tätorterna stängts ner. Som längst har kommunens medborgare ca 38 km till närmaste butik med fullsortiment. Utöver de 5 butikerna med fullsortiment finns det 3 butiker med begränsat utbud, ingen butik har dygnetruntöppet. De flesta av dagligvarubutikerna har tilläggsservice genom att vara apoteks- och post- eller paketombud.

ICA-butikerna i Bräcke, Gällö och Kälarne kan också användas som tillfälliga informationsplatser för kommunen vid händelse av kris. Det betyder att kommunen kan upprätta en plats i anslutning till matbutikerna där det ska gå att få analog information även om strömmen eller internet skulle försvinna. Information om tillfälliga informationsplatser finns i kommunens Kriskommunikationsplan.

Hemsändning av dagligvaror

I Bräcke kommun erbjuds hemsändning av dagligvaror till personer som bor på landsbygderna och saknar möjlighet att själva ta sig till en butik. Hemsändningen utförs normalt av lokala dagligvarubutiker eller andra godkända leverantörer och kan ske högst en gång per vecka per hushåll.

Kommunen kan ansöka om hemsändningsbidrag hos Region Jämtland Härjedalen för att delvis finansiera kostnaden för hemsändningen. Enligt gällande regler kan bidraget lämnas med upp till 50 procent av kommunens nettokostnader för hemsändning. Bidraget betalas ut årsvis i efterskott och ska avse ändamålsenliga hemsändningslösningar där invånare har långt till butik eller saknar möjlighet att handla själva.

Syftet med hemsändningsbidraget är att bidra till en tillfredsställande tillgång till dagligvaror i gles- och landsbygdsområden och därigenom stödja en god nivå av kommersiell service för kommunens invånare.

Apotek och apoteksombud

I Bräcke kommun finns 1 apotek och 3 apoteksombud. Sedan 2013 har apoteksombuden spelat en viktig roll som komplement till de fullvärdiga apoteken. 2026 utförs ombudstjänsterna av

[7] Svenska vägarna fortsätter försämras – här är hela listan. - Transportföretagen (transportforetagen.se), 2023-07-07

dagligvarubutiker. Tillväxtverket bedömer att betydelsen av apoteksombud kommer att minska på sikt i takt med att apotekens e-handel utvecklas, men än så länge är de fortsatt viktiga.

Post och postombud

Antalet brevförsändelser i Sverige har minskat dramatiskt under lång tid i takt med att alltmer korrespondens sker digitalt. 2022 började Postnord med varannandagsutdelning i hela Sverige och befordringstiden (tiden det tar för att brev att komma fram till mottagaren) kommer antagligen öka ytterligare. För glesa landsbygdskommuner skulle det kunna innebära postutlämning en gång i veckan.

Samtidigt växer paketmarknaden i snabb takt, främst på grund av e-handelns utveckling. Den växande e-handeln ger nya möjligheter för företag och boende på landsbygderna, men ställer också ökade krav på fungerande infrastruktur och logistikkedjor även utanför städer och större tätorter.

I Bräcke kommun finns 9 paketombud fördelade till de tre tätorterna Bräcke, Gällö och Kälarne.

Drivmedel

Enskilda försäljningsställen av drivmedel har en mycket stor betydelse för servicens tillgänglighet. Bemannade drivmedelsstationer på landsbygd säljer ofta även dagligvaror och är ombud för annan service såsom apotek, post- och paket. Detta gäller särskilt platser där det saknas en renodlad dagligvarubutik. Krav på kostsamma investeringar för att möta nya miljöregler har fått stora konsekvenser för många små privatägda drivmedelsstationer. Även elbilarnas snabba frammarsch får stora konsekvenser för stationsnätet för bensin och diesel. Det finns alltså anledning att följa utvecklingen noga.

I Bräcke kommun finns 5 publika drivmedelsstationer varav 3 är trafikbutiker. I Bräcke kommun finns 4 möjligheter för snabbladdning av personbil.

Utbyggnad av laddinfrastrukturen går framåt i Bräcke kommun, framför allt längs med E14.

Grundläggande betaltjänster

Utvecklingen på betaltjänstmarknaden leder till utmaningar kring betalningssystemets sårbarhet. Ökat användande av digitala betaltjänstlösningar gör både individer och samhället beroende av fungerande el och stabil elektronisk kommunikation. För personer som saknar digitala verktyg som Bank-ID är situationen ännu svårare. I dagsläget finns inget bankkontor i kommunen, kommunens medborgare måste åka till Östersund eller Ånge i Västernorrland för att få service över disk. I Bräcke tätort finns en bankomat som även fungerar för dagskasseinsättning.

Länsstyrelsen i Jämtlands län bevakar och arbetar för att säkerställa tillgången till grundläggande betaltjänster, såsom kontantuttag, räkningsbetalning och insättning av dagskassor för företag och föreningar. De identifierar brister i glesbygden, särskilt för äldre och personer med funktionsnedsättning, och redovisar årligen situationen till regeringen.

Bräcke kommuns serviceprogram

Syfte

Serviceprogrammet har tre syften;

- Att säkerställa en långsiktig och hållbar utveckling av kommersiell service i kommunen.
- Att främja och stödja insatser som positivt påverkar tillgänglighet till kommersiell service på landsbygderna vad gäller dagligvaror, drivmedel, betalningslösningar och annan kommersiell service.
- Att peka ut särskilt prioriterade serviceområden i kommunens geografi. Detta är viktigt för att tillgodose krav för vissa statliga stöd till kommunen eller till företag, som kräver en kommunal serviceplan för att beviljas.

Avgränsning

Serviceprogrammet är begränsat till att i första hand omfatta frågor som är kopplade till kommersiell service.

Mål

Det ska finnas tillfredställande kommersiell service för alla som bor, verkar och besöker Bräcke kommun. Nivån på den kommersiella servicen ska hålla en sådan nivå att den bidrar till att attrahera fler människor att vilja bo i, verka och besöka Bräcke kommun.

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Serviceområden

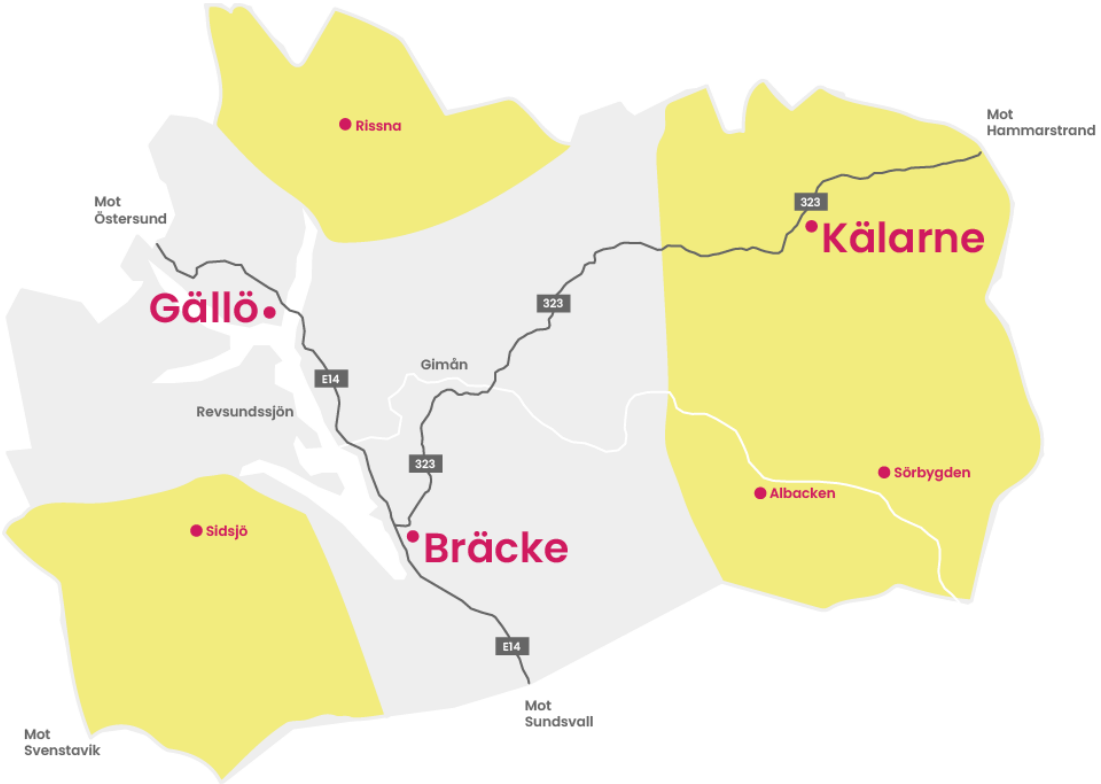

Kartan identifierar de områden där tillgången till kommersiell service är sårbar och där kommunen därför prioriterar insatser för att stärka och långsiktigt säkra ett basutbud. I övriga delar av kommunen bedöms marknaden i nuläget tillgodose behovet utan riktade åtgärder.

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Prioriterade områden och insatser

Insatsområde 1: Stärka tillgängligheten till kommersiell service för medborgare

Insatsområdet ska främst bidra till att ge en bevarad eller ökad tillgänglighet till service inom rimliga avstånd i områden där marknaden inte kan tillgodose detta. Att hitta olika tillgänglighetslösningar vilka är anpassade utifrån ett lokalt och behovsanpassat medborgarperspektiv är prioriterat.

Aktiviteter:

- Verka för ökad medvetenhet hos allmänheten gällande betydelsen av kommersiell service på landsbygderna.
- Främja service genom att uppmuntra till alternativa lösningar som till exempel hybridbutiker eller obemannade butiker.
- Främja navfunktionen som butiker har som mötesplats och nätverk.
- Vara aktiv i dialog vid förändringar på nationell nivå kopplat till kommersiell service och motverka att negativa effekter uppstår för medborgare.

Insatsområde 2: Stärka förutsättningarna för servicegivare med stöd och rådgivning

Tillgängligheten av kommersiell service i landsbygderna är en förutsättning för ett resilient samhälle. Därför är det av största vikt att bibehålla och stärka den service som finns i kommunen. Många servicegivare på landsbygderna verkar i en marknad med små marginaler och konkurrens från såväl städernas handelsområden som näthandeln.

Aktiviteter:

- Sprida kunskap om olika typer av stöd till befintliga och möjliga servicegivare. Till exempel investeringsbidrag, servicebidrag, stöd till grundläggande betaltjänster m.fl.
- Verka för att digitaliseringens möjligheter tas till vara.
- Genomföra företagsbesök tillsammans med regionala representanter hos servicegivare.
- Informera om och verka för ökad användning av hemsändningsbidrag.

Insatsområde 3: Stärka samordningen mellan offentliga intressenter

För att kommersiell service på landsbygderna ska utvecklas är det viktigt att dess frågor lyfts i planering, både på kommunal och på regional nivå. Tillgången till service är avgörande för attraktionskraften hos en bygd. Orter med arbetsplatser, offentlig service i form av vård, omsorg och skola, ett bra kulturutbud och bra kommunikationer ger ofta ett bra underlag för kommersiella servicegivare.

Kommersiell service ska också klara påfrestningar. Offentliga aktörer har ett ansvar att verka för ett resilient samhälle som är robust och flexibelt även vid störningar och påfrestningar.

Aktiviteter:

- Ökad samverkan mellan kommunen och offentliga aktörer på regional nivå, till exempel genom Service Z.
- Ökad samverkan mellan kommunens förvaltningar och avdelningar inom servicefrågor.
- Tjänstepersoner och politiker är väl insatta i betydelsen av servicerelaterade frågor.

Uppföljning / utvärdering

Bräcke kommun

STYRDOKUMENT

Det kommersiella serviceprogrammet revideras vid behov, minst vartannat år. Utfallet kommer att rapporteras till kommunfullmäktige. Ansvarig för revidering och avrapportering är Bräcke kommuns Samhällsbyggnadsavdelning som även har en representant i Service Z.